

פינחס - תשובתם של בני קורח

השיחה: לקוטי שיחות חלק ל"ג, שיחה ב' לפרשת פינחס • siha.beiyoun@loubavitch.fr

ה'שפתי חכמים' מבאר זאת כך:

שפתי חכמים: רצונו [של רש"י] לתרץ, היאך יתכן שלא מתו? הא כתוב (קורח טז, לב): "ותבלע [הארץ] אתם... ואת כל האדם אשר לקרח", שמע מינה דגם הבנים נבלעים בארץ! [ולכן מפרש שאכן נבלעו באדמה, אבל הם לא מתו...].

המהר"ל מפרג, בספרו 'גור אריה', מבאר בזווית נוספת:

גור אריה: מדכתב "ובני קרח לא מתו", ולא כתיב "חיו", משמע דלא מתו, אבל חיים נמי לא היו... והיינו מפני שההרהרו תשובה בלבם, ותשובה גמורה לא עשו, ולפיכך לא חיים ולא מתו, ונתבצר להם מקום גבוה וישבו שם.

אכן, ע"פ פירושים אלה, מובן היטב הטעם להתייחסותו של רש"י **בכללות** - על "ובני קורח לא מתו". אלא, שמתוך עיון בפרטים וניואנסים של פירוש רש"י זה, כמה שאלות עולות:

(א) מהו ההכרח על פי פשט שבני קורח היו אכן "בעצה תחילה" - שהשתתפו במחלוקת, אלא שהתחרטו בהמשך?⁶

(ב) מהו הדיוק שבני קורח הרהרו תשובה "בשעת המחלוקת" ובעיצומה, ולא **לאחריה** - כתוצאה מדברי משה אליהם?

(ג) מהו הדיוק שבני קורח "הרהרו תשובה בלבם"? מה זה משנה אם התשובה הייתה בפיהם או בליבם? כל עוד מדובר בתשובה גמורה, מכל הלב, הרי זה אמור להספיק!¹⁰

מקור 3 - 'דבר והיפוכו' בעונשם - מדה כנגד מדה לתשובתם

והביאור בזה: כוונת רש"י היא לתרץ על תמיהה כללית:

בני קורח נענשו ולאחרי זה ניצלו - באופן **משונה** (ונסי) שלא מציינו דוגמתו בכל התורה כולה! מצד אחד הם נבלעו באדמה ביחד עם שאר עדת קורח, ומצד שני, שם גופא (בגיהנום¹¹), "נתבצר להם מקום גבוה, וישבו שם" - בישיבה שלווה¹².

לכאורה, מהו עניינו של עונש זה שהוא **דבר והיפוכו**? מצד אחד - גיהנום מוחלט, מצד שני - "מקום גבוה"... מה קורה כאן?!

אכן, רש"י בדיוק לשונו עונה על שאלה זו:

⁶ לקהל מתחיל: יש להדגיש שרש"י בפירושו אינו מפרש סתם ככה... יש ה' המון מדרשים... כשרש"י מתעכב, סימן שיש כאן קושי בהבנת פשוטו של מקרא.

⁷ **ביורפיה** - **שפתי חכמים**: רבי שבתי ב"ס, נולד בשנת 5401 (1641) בפולין. 'שפתי חכמים' הוא פירוש נוח בו לקט הסברים מאת מפרשי רש"י על התורה.

⁸ **ביורפיה** - **גור אריה**: המהר"ל מפרג, רבי יהודה ליווא. נולד סביב שנת 5280 (1520) למשפחת רבנים ידועה. מגדולי רבני העיר פרג. חיבר ספרים רבים, כולל ספרי יסוד למחשבה יהודית (ספר ה'תניא' מבוסס גם עליהם) - "מפי ספרים".

⁹ **לקהל מתקדם**: הרבי מציין שלדעת כמה מפרשים, בני קורח לא השתתפו בשום מחלוקת. תרגום יונתן: "ובנוי דקרח לא הוו בעיטתא דאבוהון, ואזלו בתר אולפנא דמשה נביא לא מיתו במותנא ולא לקו ביקידתא ולא טמיעו בבליעת ארעא" (הם בכלל לא נבלעו באדמה!). תרגום ירושלמי: "ובנוי דקרח על דלא הוו בעצתיה דאבוהון - לא מיתו". ולכן נשאלת השאלה, למה רש"י פירש אחרת?

¹⁰ בהערה 15 בשיחה מציין לגמרא קידושין מט, ב (גירסת האור זרוע), ש"אם הרהרו תשובה.. נקרא **צדיק גמור**". ושלכן, אם אדם קידש על תנאי ש"אני צדיק גמור", ונמצא רשע, האשה מקודשת (מספק) שמא הרהרו תשובה בלב! ומזה מוכח שתתכן תשובה גמורה **בלב**. (ונפק"מ גם לקמן בהוראת השיחה, וד"ל).

¹¹ **הערה כללית**: האם הם רק נבלעו באדמה או שגם נכנסו לגיהנום? ואולי זהו בכלל אותו דבר? הנה בהערה 26 בשיחה, מציין הרבי לפירוש רבינו בחיי כאן (בפירוש אחד): "מקום הבליעה, שהוא מקום המשפט - נקרא גיהנום".

¹² ע"ד פירוש רש"י (וישב לו, א): "וישב יעקב - ביקש יעקב לישוב בשלוה".

הערה למגיד השיעור: שיחה זו הינה 'רש"י שיחה' קלאסית, לבאר למה דווקא בפרשת פינחס, מדברים פתאום על גורל בני קורח... עם הוראה מדהימה על כוח התשובה. ותן לחכם ויחכם עוד.

הקדמה

בסוף הפרשה הקודמת (בלק), סופר איך חלק מבני ישראל התחילו לזנות עם בנות מואב ולעבוד לבעל פעור. מיד התפשטה מגיפה בעם ישראל שהרגה 24.000 איש. המגפה נעצרה בזכות מסירות נפשו של פינחס, שדקר מיוזמתו אחד מנשיאי ישראל שחטא עם מדינית אחת. פרשתנו מתחילה באזכור שבחי פינחס ושכרו הנפלא על מעשהו.

בהמשך לזה, הקב"ה מצווה למשה ואלעזר למנות את בני ישראל, כדי לדעת כמה נשארו אחרי המגפה¹. הם מתחילים במפקד שבט ראובן, ובהקשר זה התורה מזכירה שאחד מבני ראובן נקרא בשם 'פלוא', בנו היה 'אליאב', ומבני אליאב היו 'דתן' ו'אבירם'...

ואז התורה מזכירה, שדתן ואבירם אלה, הם הידועים לנו לשמחה במעשה קורח, סיפור שהסתיים רשמית לפני 38 שנה². ואז, התורה מוסיפה ב'דרך אגב'³, דבר שלא סופר קודם, ש"בני קורח לא מתו"!

נשאלת השאלה, מה פתאום חוזרים כעת בכלל למעשה קורח?! למה פרט זה שבני קורח לא מתו' לא סופר בפרשת קורח? ובכלל, הרי רוב האנשים שחיו בזמן מחלוקת קורח - כבר איננם בין החיים!⁴

כדי לתרץ זאת, נתעכב על פירוש רש"י בפרשתנו, ונראה איך על ידי ניואנסים ופרטים שבפירושו, רש"י עונה על כל שאלות אלה... ונוציא מכל זה הוראה מדהימה בעבודת ה' - כפי שנבאר בעז"ה.

מקור 1 - פירוש רש"י על אי-מיתת בני קורח

בפרשתנו, באמצע מפקד בני ישראל, התורה חוזרת למעשה קורח - סיפור שקרה לפני 38 שנה, וזהו לשון הכתוב:

פינחס כו, ז: אלה משפחת הראובני... ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם, הוא דתן ואבירם קריאי העדה אשר הצו על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצתם על ה'. ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת קרח במות העדה... ובני קרח לא מתו.

על הטעם לכך שבני קורח לא מתו, מפרש רש"י:

רש"י: ובני קרח לא מתו. הם היו בעצה תחלה. ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם, לפיכך נתבצר להם מקום גבוה בגיהנום וישבו שם.

מקור 2 - שאלות על פירוש רש"י

והנה, מפרשי רש"י מתעכבים על השאלה מה 'הפריע' לרש"י בפשט הכתובים, עד שהוצרך לפרש טעם אי-מיתת בני קורח?⁶

¹ רש"י פינחס כו, א (פירוש ראשון): "ויהי אחרי המגפה וגו' - משל לרועה שנכנסו זאבים לתוך עדרו והרגו בהן, והוא מונה אותן לידע מנין הנותרות".

² חשבון פשוט: ב'סדר הדורות' איתא שמעשה קורח ועדתו אירע אחרי מעשה המרגלים (ט' באב 2449). בפרשת פינחס עומדים זמן מה אחרי פטירת אהרן (א' באב 2487). היינו לערך 38 שנה אחרי זה.

³ בני קורח היו משבט לוי, ולכן אינו מובן למה מזכירים גורלם ביחד עם בני שבט ראובן... בהמשך השיחה נבאר הטעם לכך שבני קורח הוזכרו עם דתן ואבירם.

⁴ הגזירה אחרי מעשה המרגלים הייתה, שכל אלה שהם בני 20 שנה ומעלה, ימותו לפני הגיעם לגיל 60. וא"כ, כעת אחרי 38 שנה, רוב קהל זה כבר נפטר.

⁵ בהערה 19 בשיחה, מציין הרבי לפירוש ר' עובדיה מברטנורא על רש"י: "פירוש 'נתבצר' מלשון 'עיר בצורה', כלומר **נתחזק** להם מקום גבוה". וכדלקמן במקור 3.

החיסרון בתשובת בני קורח היה בכך שהיתה רק הרהור בלב ולא בדיבור בגלוי. ולכן, היה בזה דבר והיפוכו: מצד אחד - הם אכן חזרו בתשובה, ומצד שני - תשובתם לא נודעה לאף אחד, ולפי ראות עיניים, הם עדיין היו "בשעת המחלוקת"...

ולכן עונשם היה גם משונה, בבחינת "מדה כנגד מדה": כשם שהנהגתם היתה באופן של דבר והיפוכו, כך גם עונשם היה במדה זו. מצד אחד - כל ישראל ראו שגם הם נענשו ונבלעו באדמה, בדומה לקרח ועדתו, ומצד שני - שם, באופן מובלע בארץ, הם נבדלו מן השאר ("מקום גבוה בגיהנם, וישבו שם"). [ועי"ז מתורצות השאלות ב' וג' הנ"ל: תשובתם הייתה רק בהרהור לבם, ולכן כולם חשבו שהם עדיין "בשעת המחלוקת"].

מקור 4 - למה כל זה לא סופר בפרשת קורח?

יש לומר, שבזה מתרץ רש"י עוד תמיהה כללית על פסוק זה: לכאורה, למה התורה מחכה כדי לספר לנו לראשונה, על אימיתת בני קורח - דווקא בפרשת פינחס (38 שנה אחרי סוף הסיפור), ואינה עושה זאת במקומו - בפרשת קורח!?

אכן, בפירוש "שפתי כהן" על התורה, מפרש כך:

שפתי כהן¹³ על קרח טז, לב: למה לא נזכר כאן (בפרשת קרח) ויבני קרח לא מתו? מפני כבודו של משה שאמר "ואם בריאה יברא ה'... ופצתה האדמה את פיה ובלעה אתם ואת כל אשר להם" (קרח טז, ל), ואם היה נזכר כאן שבניו לא מתו, היה גנאי למשה שלא הועילה תפלתו, שהרי נשאר מהם שארית בארץ¹⁴.

אלא שלכאורה, אימיתת בני קורח אינה עומדת בסתירה כלל לתפלת משה, מכיון שלפועל תפלתו נתמלאה, וגם הם נבלעו באדמה, אלא שאחר כך "נתבצר להם מקום גבוה בגיהנום".

ואדרבה, ידוע עד כמה משה - נשיא הדור - רצה והשתדל כל כך שקורח ועדתו יעשו תשובה¹⁵ - ואם כן, הרי זה משבחו של משה, שפעל על כל פנים על בני קרח שיעשו תשובה!

מקור 5 - 'ויאבדו מתוך הקהל' הוא, ולא מקהל אחר

הביאור בזה יובן בהקדם דיוק לשון הכתוב בפרשת קורח, בפסוק המספר על רגע הבליעה באדמה של עדת קורח:

קורח טז, לג: וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל.

לכאורה, מהו הדיוק "ויאבדו מתוך הקהל"? היה נראה יותר מתאים לכתוב "ויאבדו" סתם, או שנאבדו "מן הארץ"!

אלא, שעל פי הנ"ל, ניתן להסביר זאת כך: עונש בני קרח היה רק שנאבדו "מתוך הקהל" הוא, מתוך אלה שראו בעיניהם את השתתפותם במחלוקת ולא ראו את תשובתם, שלכן היה מוכרח¹⁶ שיאבדו מתוך קהל זה; אבל בנוגע לקהל אחר (שלא היו עדים כלל בדבר) - אין שום סיבה שיאבדו מתוכם!

¹³ ביוגרפיה - שפתי כהן: רבי מרדכי הכהן חי בערך בשנת 5350 (1590). היה מתלמידי רבי יוסף קארו והמב"ט ושאר גדולי צפת. עסק בעיקר בקבלה. (אינו אותו המחבר פירוש 'שפתי כהן' על שו"ע יו"ד וח"מ - רבי שבתי כהן).

¹⁴ ובפירושו על פרשתו, מפרש הטעם לכך שהדבר נזכר דווקא בפרשת פינחס, כדי שלא נאמר שדתו ואבירם חטאו בגלל שלא היו מיוחסים (היה להם חינוך לא נכון), והא ראייה: "בני קרח [עצמו] - לא מתו"... הם הצליחו להיטיב דרכם...

¹⁵ כפי שלמדנו בארוכה בלקו"ש ח"ג קורח א' (שיחה בעיון תשע"ז), ביסוד פירוש רש"י, שמשה - "אוהבו של ישראל" - השתדל לדבר אפילו עם דתו ואבירם, וכשראה שזה עוזר התחיל ללמד עליהם זכות ולהתפלל עליהם כו'!

¹⁶ בדרך אפשר: כולם היו חייבים לראות שמי שמדבר על משה והקב"ה, נענש! וגם אם בפועל הם חזרו בתשובה, מכיון שלא היה להם האומץ להודות בחזירתם בתשובה, היה מוכרח, לפחות כלפי חוץ, להראות שהם אכן נענשו על מעשיהם.

ולכן, דווקא בפרשתנו, אחרי שכבר לא היה הקהל שהיה בזמן מחלוקת קורח (כפי שרש"י הזכיר בפרשת חוקת¹⁷), אין שום טעם להשאיר בני קורח מוסתרים באדמה, והיו יכולים לצאת ממקומם כו' - ורק אז נגלה לבני ישראל ש"בני קרח לא מתו"!

[ולכן, התורה מספרת רק עכשיו (בפרשת פינחס) על כך, מכיון שרק בזמן פרשה זו, בני ישראל גילו אימיתת בני קורח¹⁸...].

מקור 6 - בני קורח: תחילתן כדת ואבירם, סופן בתשובה גדולה

אלא שעדיין נשארת לנו שאלה: גם אם אכן, מקומו של סיפור אימיתת בני קורח הוא בפרשתנו, למה הוזכר הדבר באמצע מפקד שבט ראובן (שדתו ואבירם היו מהם), ולא בהמשך פרשתנו, בתוך מפקד שבט לוי (שבני קורח היו מהם)?¹⁹

וכדי לתרץ שאלה זו, מקדים רש"י ש"הם היו בעצה תחילה":

היינו שעצם מיקום סיפור בני קורח ביחד עם דתו ואבירם, מלמדנו על ההשוואה והדמיון ביניהם: כשם שדתו ואבירם היו אלה "אשר הצו" (בתחבולות) את כולם נגד משה והקב"ה, כמו כן בדיוק היה בבני קורח! גם הם "היו בעצה תחלה".

[ועי"ז מתורצת שאלה הא' הנ"ל, מהיכן יודע רש"י שבני קורח השתתפו תחילה במחלוקת? שזהו מעצם מיקום סיפורם כו'].

וזהו גודל הפלא בכל העניין של בני קורח: שאף על פי שהם היו בעצה תחלה בדיוק כמו דתו ואבירם, מכל מקום, כיון ש"הרהרו תשובה בלבם" נמלטו מהשאל, ועד שיצאו מהם שמואל הנביא וכ"ד משמרות של לוויה שהיה בהן רוח הקודש!²⁰

מקור 7 - הוראה בכוח התשובה, במיוחד לדורנו

ומזה למדנו הוראה בכוח העצום של התשובה:

בני קורח נמצאו בתחילה בקצה הכי תחתון, ותשובתם היתה רק הרהור תשובה בלב - ואעפ"כ, לא זו בלבד, שבזכות זה נמלטו לבסוף מן העונש, אלא שגם בעת העונש גופא, ישיבתם הייתה מתוך שלווה, ועד שהגיעו לקצה הכי עליון - ש"אמרו שירה"²¹, ועד שדברי שירתם ותהילתם נכללו בספר תהלים!²²

ומזה מובן, בכ"ש ק"ו, לגאולה העתידה לבוא: בהתאם לפסק הרמב"ם²³ "סוף ישראל לעשות תשובה, ומיד הן נגאלין" -

עלינו לדעת, שלאחרי ריבוי התורה ומצוות מתוך מסירת נפש וכו' שנעשו במשך אריכות זמן הגלות, די ומספיק לישראל הרהור תשובה בלב, כדי להביא תיכף ומיד ממש את גאולתן של ישראל, בגאולה האמתית והשלימה על ידי משיח צדקנו!

¹⁷ רש"י חקת כ, כב: "כל העדה - כולם שלמים ועומדים להיכנס לארץ שלא היה בהן אחד מאותם שנגזרה גזירה עליהם שכבר כלו מתי מדבר, ואלו מאותן שכתוב בהן (דברים ד, ד) חיים כולכם היום".

¹⁸ בדרך אפשר: רק נתאר לעצמנו: כולם חשבו אותם למתים, ופתאום 38 שנה אחרי הם מופיעים בחזרה (מעולם האמת)... איזה שוק זה היה עבור בני ישראל... וברור שזה פעל פעולתו, להורות לכולם על כוח התשובה, כפי שנפרש לקמן.

¹⁹ לקהל מתקדם: ואין לומר שזהו מכיון שכבר התחילו לדבר על מעשה קורח בקשר לדתו ואבירם, אז רצו להשלים את הסיפור מיד עם פרטי בני קורח... מכיון שהרי הכתוב בא לרמז כאן על תשובתם של בני קורח, ואשר לכן "לא מתו", ואם כן - מהו ההיגיון להכלילם ביחד עם דתו ואבירם הידועים לשמצה!?

²⁰ רש"י על קורח טז, ז: וקרח שפכתו היה, מה ראה לשתות זה? עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו: שמואל ששקול כנגד משה ואהרן. אמר: בשבילו אני נמלט! וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו, כלם מתנבאים ברוח הקדוש (כמסופר בארוכה בדברי הימים א כה, ד - על הנבואה שהיתה בהם)... טעה ותלה בעצמו, ולא ראה יפה, לפי שבניו עשו תשובה. ונמשה היה רואה..."

²¹ גמרא סנהדרין קי, א: מקום נתבצר להם בגיהנם, וישבו עליו ואמרו שירה.

²² תהלים פז, א: "לבני קרח מזמור שיר יסודתו בהררי קדש" (ועוד כמה אחרים).

²³ רמב"ם הל' תשובה ז, ה: "אין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין".